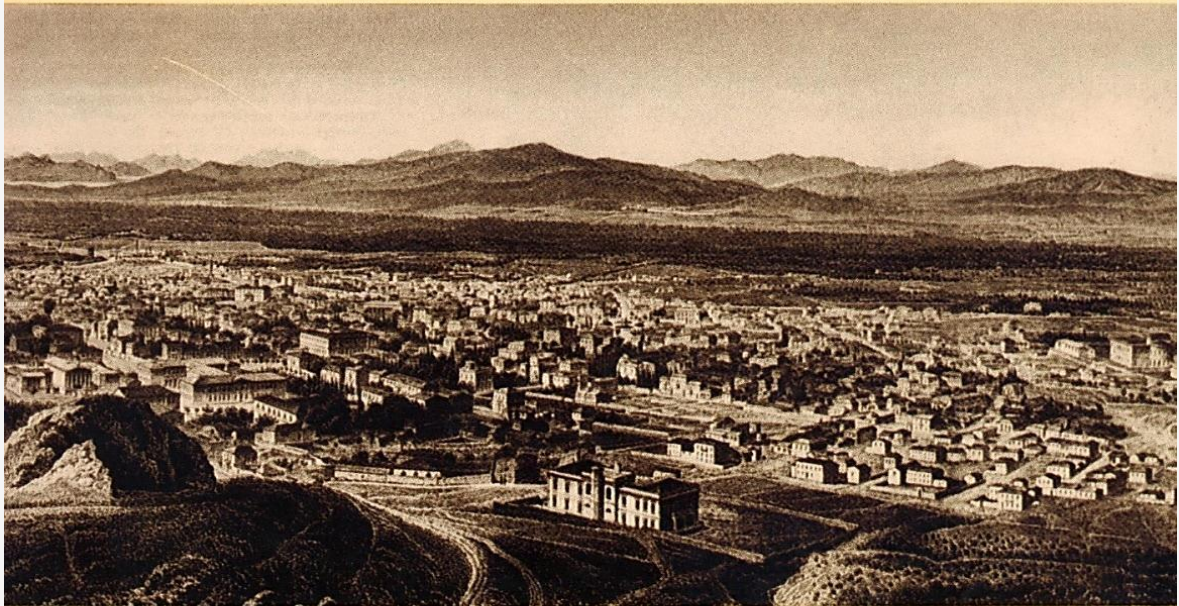

ΚΩΣΤΑ Η. ΜΠΙΡΗ

ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ

ΑΠΟ ΤΟΥ 19^{ΟΥ} ΕΙΣ ΤΟΝ 20^{ΟΝ} ΑΙΩΝΑ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ «ΜΕΛΙΣΣΑ»

Εδώ θα βρείτε:

Τα στοιχεία της έκδοσης και επανέκδοσης, Προλογικά σημειώματα, τα αναλυτικά Περιεχόμενα και μια παρουσίαση για τον Κ. Μπίρη «Ο συγγραφέας και το έργο του»
(δημιουργία-επεξεργασία pdf Αρχείο της Πολιτιστικής Εταιρείας Πανόραμα arpan.gr)

ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ

ΑΠΟ ΤΟΥ 19^{ΟΥ} ΕΙΣ ΤΟΝ 20^{ΟΝ} ΑΙΩΝΑ

Τὸ παρὸν σύγγραμμα, ἐκτὸς τοῦ ἱστορικοῦ περιεχομένου του, ἀποτελεῖ τὴν προσωπικὴ μαρτυρία τοῦ Κώστα Μπίρη, ὁ ὁποῖος —ὑπὸ τὴν μακρόχρονη ὑπηρεσιακὴ του ιδιότητα— στάθηκε ἀντιμέτωπος ἀπέναντι σ' ἐκείνες τὶς ἐτερόκλητες πιέσεις καὶ τὶς ἀλόγιστες πρακτικὲς ποὺ καθώρισαν τελικὰ τὴν σημερινὴ πολεοδομικὴ εἰκόνα τῆς πρωτεύουσας. Κατέγραψε δὲ σ' αὐτὸ τὶς βελτιωτικὲς παρεμβάσεις ποὺ ὁ ἴδιος πρότεινε, ὀρισμένες ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἐφαρμόστηκαν, γιὰ νὰ ἀποδειχθοῦν σήμερα ἀποφασιστικῆς σημασίας στὴν προσπάθεια ἀποσυμφορήσεως τῆς Ἀθήνας.

Ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπανεκδόσεως τοῦ παρόντος συγγράμματος ἔχει ἐπισημανθεῖ ἐδῶ καὶ ἀρκετὰ χρόνια, ὅταν αὐτὸ μὲ τὴν πρώτη του ἐμφάνιση εἶχε ἀναγνωρισθεῖ ὡς τὸ θεμελιακὸ ἔργο γιὰ τὴν πολεοδομικὴ, ἀρχιτεκτονικὴ καὶ κοινωνικὴ ἐξέλιξη τῆς νεώτερης Ἀθήνας.

Εἰκόνα τοῦ ἐξωφύλλου:

Πανόραμα τῶν Ἀθηνῶν τοῦ 1880. Ἀπὸ τὸν ὁδηγὸ τοῦ Karl Baedeker, Griechenland, Λειψία 1889.

Σελίδες τόμου: 452. Διαστάσεις: 28x21 ἐκ.
Ἀσπρόμαυρες φωτογραφίες καὶ σχέδια: 453

Copyright © Α' ἔκδοσης: Κώστας Η. Μπίρης, 1966

Copyright © Β' ἔκδοσης: Ἐκδοτικὸς Οἶκος ΜΕΛΙΣΣΑ, 1995

Copyright © Γ' ἔκδοσης: Ἐκδοτικὸς Οἶκος ΜΕΛΙΣΣΑ, 1996

Copyright © Δ' ἔκδοσης: Ἐκδοτικὸς Οἶκος ΜΕΛΙΣΣΑ, 1999

Ναυαρίνου 10, 10680 Ἀθήνα, Τηλ. 361 1692, Fax 360 0865

ISBN: 960-204-026-2

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Τὸ ἔργον περὶ τοῦ ὁποίου ἔκαμε λόγον κατὰ τὴν ἀγόρευσίν του ὁ δημοτικὸς σύμβουλος κ. *Ι. Παπαθεοδώρου* εἶναι ἡ «Πολεοδομία τῶν Ἀθηνῶν», ἐξάτομος διὰ τὴν ἀκρίβειαν, (*Α'* Ἡ παλαιὰ πόλις. *Β'* Τὸ πρῶτον σχέδιον. *Γ'* Πρὸς τὴν τελικὴν μορφήν. *Δ'* Ἡ ὀργάνωσις τῆς πόλεως. *Ε'* Τὰ κτίρια. *Στ'* Μεταρρυθμιστικὰ σχέδια). Δὲν περιλαμβάνει τοὺς μετὰ τὸ 1925 χρόνους. Ἀποτελεῖ δὲ σήμερον, τὸ ἀνεκδοτὸν ἐκεῖνο σύγγραμμα, μέρος τοῦ ἀρχαϊκοῦ ὕλικου τοῦ συσταθέντος, ὑπὸ τοῦ ἰδίου, τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1964, Καθιδρύματος Πολεοδομίας καὶ Ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν. Διότι ἤδη πρὸ δύο ἐτῶν ὁ συγγραφεὺς του, θεωρῶν ἀνέφικτον τὴν ἐν τῷ αὐτῷ μέτρῳ συμπλήρωσιν καὶ ἔκδοσίν του, εἶχε συνθέσει τὸ ἀνὰ χεῖρας ἔργον, ὑπὸ τὸν τίτλον «Αἱ Ἀθῆναι ἀπὸ τοῦ 19ου εἰς τὸν 20ὸν αἰῶνα», πρὸς τὴν ἔκδοσιν τοῦ ὁποίου καὶ ἐστράφη, τελικῶς, ἡ ληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου ἀπόφασις. Εἰς τὴν συμπλήρωσιν τοῦ βιβλίου, πλὴν τῆς νέας ὕλης ἢ ὁποία προσετέθη, ἐλήφθησαν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως καὶ στοιχεῖα ἀπὸ ἐκδεδομένα ἤδη ἄλλα ἔργα του καὶ ἀπὸ τὰ πολυάριθμα περὶ τῶν Ἀθηνῶν δημοσιεύματά του, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀνεκδότους μονογραφίας του, ὡς «Ὁ Κλεάνθης καὶ τὸ ἔργον του», «Τοπωνύμια τοῦ λεκανοπεδίου τῶν Ἀθηνῶν», «Αἱ Νεώτεραι Ἀθῆναι» κ.ἄ.

Εὐχαριστεῖ ὁ συγγραφεὺς τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον Ἀθηναίων διὰ τὴν ὅλως ἀθόρμητον τιμητικὴν δι' αὐτὸν πρωτοβουλίαν. Ἐν συνεχείᾳ δέ, εὐχαριστεῖ ὅλους ὅσοι τὸν διηκόλυναν κατὰ τὴν τεσσαρακονταετίαν τῶν ἐρευνῶν του: Τοὺς διευθυντὰς καὶ τὸ προσωπικὸν τῶν Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους, τῆς Γενναδείου Βιβλιοθήκης, τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς, τῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης, τοῦ Ἐθνικοῦ Ἱστορικοῦ Μουσείου καὶ τῆς Διευθύνσεως Σχεδίων πόλεων τοῦ τέως ὑπουργείου Συγκοινωνίας, ἤδη Ὑπηρεσίας Οἰκισμοῦ τοῦ Ὑπουργείου Δημοσίων Ἔργων. Διατηρεῖ εὐγνώμονα μνήμην τοῦ Πέτρου Καλλιγᾶ, καὶ τοῦ Γιάννη Βλαχογιάννη, οἵτινες τὸν ἐφωδίασαν μὲ τὰ περισσότερα ἐκ τῶν πρωτοτύπων ἢ παλαιῶν ἀντιγράφων ἱστορικῶν σχεδίων, τὰ ὁποῖα παραθέτει εἰς τὸ ἔργον του. Ἐπίσης, τοῦ Δ. Γρ. Καμπούρογλου καὶ τῶν παλαιῶν δημάρχων Σπύρου Πάτση καὶ Σπύρου Μερκούρη, οἵτινες τοῦ παρέσχον στοιχεῖα ἐκ τῶν προσωπικοῦ των ἀρχείου. Καί, τέλος, εὐχαριστεῖ τοὺς φιλαθηναίους οἱ ὁποῖοι τοῦ παρεχώρησαν ἐκ τῶν συλλογῶν των, πρὸς ἀντιγραφήν, σπανίας ἀπόψεις τῶν Ἀθηνῶν τοῦ 19ου αἰῶνος, ὡς ὀνομαστικῶς ἀναφέρει διὰ μίαν ἐκάστην εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου.

Η ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΟΥ ΚΑΘΙΔΡΥΜΑΤΟΣ

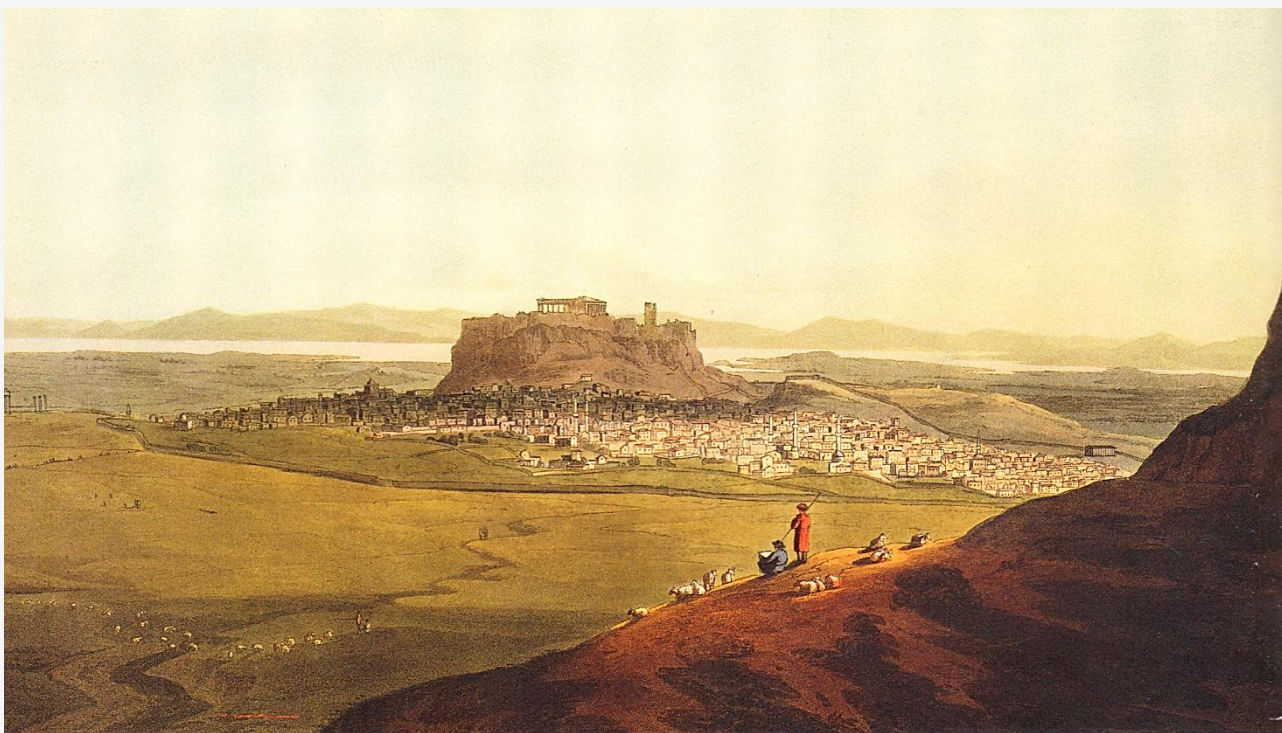
ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

Ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπανεκδόσεως τοῦ παρόντος συγγράμματος ἔχει ἐπισημανθεῖ ἐδῶ καί ἀρκετὰ χρόνια, ὅταν αὐτὸ μὲ τὴν πρώτη του ἐμφάνιση εἶχε ἀναγνωρισθεῖ ὡς τὸ θεμελιακὸ ἔργο γιὰ τὴν πολεοδομική, ἀρχιτεκτονική καὶ κοινωνική ἐξέλιξη τῆς νεώτερης Ἀθήνας. Εἶχε μάλιστα προηγηθεῖ ἡ ὁμόφωνη ἀπόφαση τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Ἀθηναίων (22 Ἰανουαρίου 1965), μὲ τὴν εἰσήγηση τοῦ μέλους του Ι. Παπαθεοδώρου, γιὰ τὴν ὑποστήριξη τῆς πρώτης ἐκδόσεως ἀπὸ τὸν Δήμο. Ἦταν ἐξ ἄλλου γνωστὸ ὅτι τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου ἀποτελοῦσε, κατὰ κάποιον τρόπο, τὸ ἀπόσταγμα ἑνὸς ὀγκώδους ἀρχεῖου καὶ ἐρευνητικοῦ ὕλικου, εἰς χεῖρας τοῦ συγγραφέως.

Ἡ κορυφαία θέση τοῦ ἔργου αὐτοῦ παραμένει ἕως σήμερον σταθερή, παρὰ τὴν πρόοδο ἢ ὁποῖα ἔχει πράγματι συντελεσθεῖ κατὰ τὴν νεώτερη ἐποχὴ σὲ ἐπιμέρους ἐρευνητικὸς στόχους, συναφεῖς μὲ τὸ ἴδιο ἀντικείμενον.

Ἐκτὸς τοῦ ἱστορικοῦ περιεχομένου του, τὸ παρὸν σύγγραμμα ἀποτελεῖ τὴν προσωπικὴ μαρτυρία τοῦ Κώστα Μπίρη, ὁ ὁποῖος —ὑπὸ τὴν μακρόχρονη ὑπηρεσιακὴ του ιδιότητα— στάθηκε ἀντιμέτωπος ἀπέναντι σ' ἐκεῖνες τὶς ἐτερόκλητες πιέσεις καὶ τὶς ἀλόγιστες πρακτικὰς, πὺν καθώρισαν τελικὰ τὴν σημερινὴ πολεοδομικὴ εἰκόνα τῆς πρωτεύουσας. Κατέγραψε δὲ σ' αὐτὸ τὶς βελτιωτικὰς παρεμβάσεις πὺν ὁ ἴδιος πρότεινε, ὀρισμένες ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἐφαρμόστηκαν, γιὰ νὰ ἀποδειχθῶν σήμερον ἀποφασιστικῆς σημασίας στὴν προσπάθεια ἀποσυμφορήσεως τῆς Ἀθήνας.

Εἰς τὴν παροῦσα ἐκδοσὶν, γιὰ εὐχερέστερη πρόσβαση τῶν μελετητῶν στὸ πυκνὸ πληροφοριακὸ ὕλικὸ τοῦ βιβλίου, προστέθηκε ἐκτεταμένον εὐρετήριο, ἐνῶ κατὰ τὰ ἄλλα ἔγινε ἀπολύτως σεβαστὸ τὸ αὐθεντικὸ κείμενον καὶ ἡ ἐν γένει συγκρότησή του. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἐπιδιώχθηκε νὰ διατηρηθεῖ ἀλώβητον τὸ κῦρος τοῦ ἔργου, καθὼς καὶ τοῦ συγγραφέα δημιουργοῦ του.

Αἱ Ἀθήναι τοῦ 1810, ἀπὸ τὸ ὕψωμα τῆς Σχιστῆς Πέτρας. Εἰς τὸ βάθος ἀριστερὰ, τὰ εἰλεπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός. Δεξιὰ εἰς τὸ ἄκρον, τὸ Θησεῖον. Εἰς τὸ πρόσθιον μέρος ἀριστερὰ, ἡ ρεματιὰ τῶν ὁδῶν Δημοκρίτου - Βουκουρεστίου. Τὸ τεῖχος τοῦ 1778 ἐπισημαίνει τὴν θέσιν τὴν ὁποῖαν θὰ καταλάβουν ἀργότερα ἡ λεωφόρος Ἀμαλίας καὶ ἡ ὁδὸς Σταδίου. (Hobhouse).*

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Η ΠΟΛΙΣ ΕΡΕΠΙΟΝ	Σελ.	9	ΠΕΡΙ ΤΑ ΑΝΑΚΤΟΡΑ		68
			ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΟΡΕΙΑΝ ΠΛΕΥΡΑΝ		70
ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟ ΤΕΙΧΟΣ		10			
Η ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ		15	Η ΛΑΤΟΜΗΣΙΣ ΤΩΝ ΛΟΦΩΝ		70
ΟΙ ΕΥΡΩΠΑΙΟΙ ΑΡΧΑΙΟΦΙΛΟΙ		16	ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ		73
Η ΔΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΕΛΓΙΝ		17	ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ ΜΠΟΥΚΟΥΡΑ		73
			ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟΝ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΝ		74
Ο ΠΑΛΑΙΟΣ ΟΙΚΙΣΜΟΣ		19			
ΠΟΥ ΘΑ ΓΙΝΗ Η ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ;		21	ΑΝΑΓΚΗ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΝΑΟΥ		75
ΣΥΡΡΟΗ ΕΠΗΛΥΔΩΝ		21			
ΕΝΤΟΛΗ ΔΙΑ ΤΟ ΣΧΕΔΙΟΝ		22	ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ ΤΟΥ 1840		76
			ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΥΔΡΕΥΣΕΩΣ		78
Η ΑΠΟΦΑΣΙΣ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ		23	ΟΙ ΒΑΥΑΡΟΙ		78
ΤΟ ΣΧΕΔΙΟΝ ΚΛΕΑΝΘΟΥΣ ΚΑΙ ΣΑ- ΟΥΜΠΕΡΤ		26	ΤΟ ΠΡΟΑΣΤΙΟΝ		80
ΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ		30	Η ΠΑΥΣΙΣ ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ		80
			ΕΠΟΙΚΙΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ		81
ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΝΕΦΗ		31	ΕΙΣ ΧΕΙΡΑΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΩΝ		82
ΝΕΑΙ ΣΥΓΚΙΝΗΣΕΙΣ		32	ΤΟ ΣΧΕΔΙΟΝ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΟΥ 1847		82
ΚΑΙ ΝΕΑ ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ		32	ΑΙ ΕΠΙΜΑΧΟΙ ΠΛΑΤΕΙΑΙ		85
Η ΠΑΡΕΜΒΑΣΙΣ ΤΟΥ ΚΛΕΝΤΣΕ		35	Ο ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ		86
Η ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ		39	ΤΟΠΙΚΑΙ ΒΕΛΤΙΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ		88
			Η ΟΔΟΣ ΕΡΜΟΥ		89
Η ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ		40	ΑΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ		89
ΒΕΛΤΙΩΣΕΙΣ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΚΛΕΝΤΣΕ		42			
ΣΥΣΤΑΣΙΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ		43	ΚΑΤΕΔΑΦΙΣΙΣ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΩΝ ΕΚΚΛΗ- ΣΙΩΝ		90
ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΠΟΛΕΩΣ		44-45			
Η ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΙΣ		46	Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΚΤΙ- ΡΙΟΥ		92
ΑΣΤΙΚΑΙ ΠΡΟΟΔΟΙ		46			
ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΣΠΙΤΙΑ		47	Η ΜΝΗΜΕΙΩΔΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ		96
ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ		50	Η ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ		99
ΚΟΙΝΟΤΙΚΑΙ ΦΡΟΝΤΙΔΕΣ		53	ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΣ ΚΑΙ ΑΕΡΙΟΦΩΣ		101
Η ΠΡΩΤΗ ΟΔΟΠΟΙΪΑ		58	ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗ ΟΔΟΠΟΙΪΑ		101
			Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΙΟΚΤΗΤΩΝ		102
ΑΙ ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΕΙΣ		59	Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΑΜΑ- ΛΙΑΣ		103
Ο ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΙΝ ΧΩΡΟΣ		61			
ΑΙ ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΕΙΣ		62	ΚΑΜΨΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛ. ΚΛΑΣΣΙΚΙΣΜΟΥ		104
			ΜΠΟΥΛΑΝΖΕ ΚΑΙ ΓΚΑΡΝΙΕ		105
Η ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΝΑΚΤΟΡΩΝ		65	Η ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ		107
Η ΑΜΑΛΙΑ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ		67			

ΤΟ ΣΧΕΔΙΟΝ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΟΥ 1860	108	ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ ΤΟΥ 1870	164
ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΚΛΕΑΝΘΟΥΣ	110	ΟΙ ΑΘΗΝΑΙΟΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ ΤΩΝ	169
ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ ΤΟΥ 1862	110	Η ΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ	170
ΤΑ ΜΝΗΜΕΙΩΔΗ ΚΤΙΡΙΑ	113	ΤΑ ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΤΟΥ Σ.Α.Π.	170
ΤΑ ΑΝΑΚΤΟΡΑ ΤΟΥ ΘΘΩΝΟΣ	113	ΤΑ ΑΝΑΦΙΩΤΙΚΑ	171
ΑΙ ΣΧΕΤΙΚΑΙ ΔΑΠΑΝΑΙ	114	ΟΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ ΤΟΥ 1870	173
Η ΑΓΓΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ	115	ΟΙ ΞΕΝΟΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ	175
ΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ	116	ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΚΜΗ	179
ΤΑ ΚΤΙΡΙΑ ΤΗΣ ΔΟΥΚΙΣΣΗΣ	120	ΠΑΛΑΙΟΝ ΚΑΙ ΝΕΟΝ ΑΡΧΟΝΤΟΛΟΓΙΟΝ	182
ΤΑ «ΙΛΙΣΣΙΑ»	121	Η ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ	183
ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΝΤΕΛΗΝ	123	ΤΟ ΜΝΗΜΕΙΟΝ ΤΟΥ ΛΥΣΙΚΡΑΤΟΥΣ	185
Ο ΤΑΦΟΣ ΤΗΣ ΔΟΥΚΙΣΣΗΣ	127	ΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΑΙ ΛΕΩΦΟΡΟΙ	188
Η «ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΤΑΝΙΑ»	128	ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΥΠΗΡ. ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΡΓΩΝ	190
ΤΟ ΑΣΤΕΡΟΣΚΟΠΕΙΟΝ	130	ΑΠΟΨΙΛΩΣΙΣ ΚΑΙ ΦΘΟΡΑ ΤΩΝ ΛΟΦΩΝ	191
Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΝΑΟΣ	132	ΤΑ ΛΑΤΟΜΕΙΑ	192
Ο ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΟΥ ΚΑΡΥΤΣΗ	135	ΠΡΟΟΔΟΙ ΤΕΧΝΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ	193
Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΕΙΡΗΝΗΣ	136	ΤΟ ΑΕΡΙΟΦΩΣ	193
Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ	137	Ο ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ	193
ΤΟ ΑΡΣΑΚΕΙΟΝ	138	Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΟΥ 1882	194
ΤΟ ΟΦΘΑΛΜΙΑΤΡΕΙΟΝ	141	ΟΙ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΙ ΑΤΤΙΚΗΣ	195
Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ	142	ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΤΡΟΧΙΟΔΡΟΜΟΙ	195
Η ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ	143	ΤΟ ΝΕΟΝ ΦΑΛΗΡΟΝ	196
ΤΟ ΒΑΡΒΑΚΕΙΟΝ	146	ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ - Η ΣΗΡΑΓΓΕ ΤΟΥ Σ.Α.Π.	197
Ο ΠΥΡΓΟΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ	148	Η ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟ 1880	198
ΤΟ ΑΜΑΛΙΕΙΟΝ ΟΡΦΑΝΟΤΡΟΦΕΙΟΝ	148	ΟΙ ΠΑΡΙΛΙΣΣΙΟΙ ΧΩΡΟΙ	199
Η ΠΑΛΑΙΑ ΒΟΥΛΗ	149	ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΛΟΥΤΡΑ	200
Η ΑΚΑΔΗΜΙΑ	151	Η ΜΟΙΡΑΙΑ ΔΩΔΕΚΑΤΗ	202
ΤΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΝ	155	ΤΑ ΕΥΑΓΓΗ ΙΔΡΥΜΑΤΑ	202
ΟΙ ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ ΚΑΙ ΟΙ ΚΤΗΜΑΤΙΑΙ	159	ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΘΕΑΤΡΟΝ	204
ΕΠΙ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ	159	ΤΟ ΒΡΕΦΟΚΟΜΕΙΟΝ	205
ΕΡΡΕΤΩ Η ΚΑΠΝΙΚΑΡΕΑ	159	Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΧΡΥΣΟΣΠΗΛΙΩΤΙΣ-	
ΤΟ ΣΧΕΔΙΟΝ ΤΟΥ 1864 - 65	161	ΣΑΣ	206
ΠΡΟΑΣΤΙΑ ΚΑΙ ΕΠΕΚΤΑΣΕΙΣ	163	ΤΟ ΔΗΜΑΡΧΕΙΟΝ	207
Η ΔΙΑΠΛΑΤΥΝΣΙΣ ΤΗΣ ΟΔΟΥ ΕΡΜΟΥ	163	Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΟΥ ΑΓ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ	209
		ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΜΟΥΣΕΙΟΝ	210
		ΤΟ «ΙΛΙΟΥ ΜΕΛΑΘΡΟΝ»	211
		ΤΟ ΖΑΠΠΕΙΟΝ	212
		Η ΕΘΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ	214
		ΤΑ ΝΕΑ ΑΝΑΚΤΟΡΑ	217

ΑΙ ΦΥΛΑΚΑΙ ΑΒΕΡΩΦ	219	Η ΣΧΟΛΗ ΚΑΙ Ο ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ	280
ΤΟ ΠΑΝΑΘΗΝΑΪΚΟΝ ΣΤΑΔΙΟΝ	219	ΥΠΟΘΗΚΑΙ ΤΟΥ ΕΡΝΕΣΤΟΥ ΕΜΠΡΑΡ	282
Η ΣΧΟΛΗ ΤΩΝ ΕΥΕΛΠΙΔΩΝ	222	ΤΟ ΣΧΕΔΙΟΝ ΚΑΛΛΙΓΑ	284
ΤΟ ΕΘΝΙΚΟΝ ΘΕΑΤΡΟΝ	222	ΟΙ ΣΥΝΟΙΚΙΣΜΟΙ	286
Η ΤΥΧΗ ΤΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ	226	ΙΔΙΩΤΙΚΟΙ ΣΥΝΟΙΚΙΣΜΟΙ	286
ΑΙ ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΕΙΣ	226	Η ΑΥΘΑΙΡΕΤΟΣ ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΙΣ	287
ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΙΝ	227	Η ΣΥΣΤΑΣΙΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ	287
Η ΓΛΥΠΤΙΚΗ ΤΟΥ 19ου ΑΙΩΝΟΣ	228	ΕΚΠΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ	289
Η ΚΤΙΡΙΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ 1900	236	ΤΟ ΜΠΕΤΟΝ ΑΡΜΕ	290
ΑΙ ΠΡΩΤΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ	241	ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ ΤΟΥ 1925	291
Ο ΒΙΟΠΟΡΙΣΜΟΣ	242	ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΩΤΕΡΑΝ ΤΑΞΙΝ	292
Ο ΥΠΟΚΟΣΜΟΣ	242	Η ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΙΣ ΜΕΤΑ ΤΟ 1925	293
ΑΠΟ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΣΜΟΥ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΩΡΙΜΟΤΗΤΑ	243	ΟΙ ΚΑΘΑΥΤΟ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ	294
Η ΗΘΙΚΗ ΑΝΥΨΩΣΙΣ	244	ΠΡΟΣ ΝΕΑΝ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΝ	294
ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ ΚΑΙ ΟΙ ΑΘΗΝΑΙΟΙ ΤΟΥ 1900	246	Η ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ	296
Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡ	249	ΤΟ ΥΠΑΡΧΟΝ ΣΧΕΔΙΟΝ	296
ΕΙΣΟΔΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟΝ ΑΙΩΝΑ	250	ΠΡΟΣ ΑΝΑΣΥΝΤΑΞΙΝ	297
Η ΗΛΕΚΤΡΟΚΙΝΗΣΙΣ	250	Η ΔΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ	297
Η ΛΕΩΦΟΡΟΣ ΣΥΓΓΡΟΥ	252	Ο ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΟΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ	298
Η ΑΣΦΑΛΤΟΣΤΡΩΣΙΣ	253	ΕΞΥΓΙΑΝΣΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ	299
ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΤΗΛΕΦΩΝΑ	253	ΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΟΙΝΗΣ ΩΦΕΛΕΙΑΣ	300
Η ΠΡΩΤΗ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ	253	Ο ΗΛΕΚΤΡΟΦΩΤΙΣΜΟΣ	301
Ο ΗΛΕΚΤΡΟΦΩΤΙΣΜΟΣ	254	ΑΙ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΙ	301
Η ΥΔΡΕΥΣΙΣ	255	ΑΙ ΜΟΥΣΑΙ ΤΗΣ ΟΜΟΝΟΙΑΣ	302
ΟΙ ΥΠΟΝΟΜΟΙ	256	ΤΑ ΤΗΛΕΦΩΝΑ	303
ΤΑ ΣΦΑΓΕΙΑ	256	Η ΥΔΡΕΥΣΙΣ	304
Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ	257	ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΙ ΤΟΥ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ	304
Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ	264	ΑΙ ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΑΓΟΡΑΣ	305
ΤΟ ΑΡ-ΝΟΥΒΩ	269	ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΖΩΝΗΝ	305
Η ΑΝΑΔΑΣΩΣΙΣ	271	ΤΑ ΠΑΛ. ΑΝΑΚΤΟΡΑ ΚΑΙ Η ΠΛΑΤΕΙΑ ΤΩΝ	306
ΠΑΡΙΛΙΣΣΙΟΙ ΚΗΠΟΙ ΚΑΙ ΑΛΣΗ	273	ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΝ ΜΕΓΑΡΟΝ	306
ΑΙ ΕΠΕΚΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΡΥΜΟΤΟΜΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ	274	Η ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΙΣ ΤΟΥ ΠΑΡΘΕΝΩΝΟΣ	309
ΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΑΙ ΟΔΟΙ	274	Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΥ 1930	309
ΠΛΑΤΕΙΑΙ ΚΑΙ ΚΗΠΟΙ	275	ΤΟ ΜΗΝΥΜΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ	311
ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΤΙΚΑ ΟΝΕΙΡΑ	275	ΤΟ ΑΡΧΙΤΕΚΤ. ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΟΥ CIAM	311
ΤΟ ΣΧΕΔΙΟΝ ΠΑΥΛΟΥ ΒΑΚΑ	275	Η ΚΤΙΡΙΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ	313
ΤΟ ΣΧΕΔΙΟΝ ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΥ ΟΦΜΑΝ	276	Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ	313
ΤΟ ΣΧΕΔΙΟΝ ΜΩΣΟΝ	277		
ΑΛΛΑΙ ΓΝΩΜΑΙ ΚΑΙ ΥΠΟΔΕΙΞΕΙΣ	278		
ΕΙΣ ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΣ	280		

ΑΝΑΚΙΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΥ	314	ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΤΟΠΙΟΝ	371
ΤΟ ΣΧΕΔΙΟΝ ΛΕΛΟΥΔΑ	315	ΑΙ ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΕΙΣ	373
Ο ΜΑΡΤΙΝ ΒΑΓΚΝΕΡ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ	317	ΑΙ ΚΡΙΤΙΚΑΙ	373
ΑΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ	317	ΟΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ	376
ΕΠΕΚΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΤΩΝ ΑΘΗ- ΝΩΝ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1930	318	ΤΑ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΑ ΕΞΩΚΚΛΗΣΙΑ	377
ΠΡΟΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΝ ΔΗΜΟΣ. ΚΗΠΩΝ	320	ΤΑ ΛΑΤΟΜΕΙΑ	377
ΤΟ ΠΕΔΙΟΝ ΤΟΥ ΑΡΕΩΣ	321	Η ΔΙΑΒΡΩΣΙΣ ΤΗΣ ΠΕΝΤΕΛΗΣ	379
ΤΟ ΠΕΔΙΟΝ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΩΝΩΝ ΠΕΖΙΚΟΥ	321	ΑΙ ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΑΓΟΡΑΣ	382
ΑΙ ΕΠΕΚΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ 1936	321	Η ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΙΣ ΤΗΣ ΣΤΟΑΣ ΤΟΥ ΑΤ- ΤΑΛΟΥ	388
Η ΔΙΑΣΠΟΡΑ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ	324	ΤΟ ΣΤΑΤΙΚΟΝ ΜΕΡΟΣ	388
Η ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΗΣ	325	Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗΣ	390
Η ΚΑΛΥΨΙΣ ΤΟΥ ΙΛΙΣΣΟΥ	326	Η ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ	391
Η ΔΙΕΥΘΕΤΗΣΙΣ ΤΟΥ ΚΗΦΙΣΣΟΥ	327	ΕΙΣ ΤΟ ΤΟΠΙΟΝ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ - ΠΝΥ- ΚΟΣ - ΦΙΛΟΠΑΠΠΟΥ	394
Ο ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ	327	ΑΙ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΙ	397
Η ΛΕΩΦΟΡΟΣ ΒΑΣ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ	328	ΤΟ ΕΘΝΙΚΟΝ ΔΙΚΤΥΟΝ	402
ΕΙΣΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΧΩΡΟΝ	330	Ο ΜΥΘΟΣ ΠΕΡΙ ΔΙΑΝΟΙΞΕΩΣ ΛΕΩ- ΦΟΡΩΝ	405
ΚΑΤΕΔΑΦΙΣΙΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤ. ΘΕΑΤΡΟΥ	331	ΑΦΥΠΝΙΣΙΣ ΕΛΠΙΔΩΝ	406
ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗΝ	334	ΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ	406
Η ΠΕΙΝΑ ΚΑΙ ΟΙ ΜΑΥΡΑΓΟΡΙΤΑΙ	335	ΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΥΠΗΡ. ΟΙΚΙΣΜΟΥ	408
ΤΑ ΘΥΜΑΤΑ	336	ΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΑΝ ΣΥΖΗΤΗΣΙΝ	411
ΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑΚΤΗΤΩΝ	337	ΚΑΤΑΚΡΑΥΓΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΓΝΩΜΗΣ	413
Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΣ	338	ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΙΓΗΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΛΗΘΗΝ	413
ΜΠΛΟΚΑ ΚΑΙ ΘΑΝΑΤΙΚΑΙ ΕΚΤΕΛΕΣΕΙΣ	340	ΠΡΟΕΚΤΑΣΙΣ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΟΛΓΑΣ	414
Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΣ	341	Η «ΜΕΛΕΤΗ ΣΜΙΘ»	414
Η ΦΘΟΡΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ	343	Η ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΖΩΝΗ ΤΗΣ ΑΚΡΟ- ΠΟΛΕΩΣ	416
ΑΝΑΤΙΝΑΞΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ	344	ΑΠΡΟΚΑΛΥΠΤΟΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ	418
ΤΟ ΣΧΕΔΙΟΝ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΗΣ	345	ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΝ ΣΗΜΑ	419
ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ	348	ΚΑΙ Ο ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ	420
Η ΑΠΗΧΗΣΙΣ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ	352	Η ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΣΚΕΨΙΣ	420
Η ΑΝΑΒΙΩΣΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ	355	Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΠΟΨΙΣ	422
ΧΩΡΙΣ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑΣ ΔΙΑΠΛΑΤΥΝΣΕΙΣ	356	ΤΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	423
Η ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΟΙΚΙΣΜΟΥ	358	ΠΡΟΣ ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΙΝ	423
ΑΝΤΙΔΡΑΣΙΣ ΕΙΣ ΔΙΑΠΛΑΤΥΝΣΕΙΣ	359	ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΣΤΕΡΙΣΚΟΥΣ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ	425
ΑΙ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑΙ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ	360	ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ	434
ΛΞΙΩΣΙΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΙΔΙΟΚΤΗΤΩΝ	362	ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ	435
ΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ	364		
Η ΝΕΑ ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΙΣ	365		
ΟΙ ΔΙΣΥΠΟΣΤΑΤΟΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ	367		
ΤΟ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΝ «ΧΙΛΤΟΝ»	367		
Η ΞΕΝΗ ΚΡΙΤΙΚΗ	368		
Η ΕΜΠΡΕΠΟΥΣΑ ΘΕΣΙΣ	370		

Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

Ο Κώστας Μπίρης γεννήθηκε τὸ 1899 στὸ Κάιρο, ὅταν οἱ γονεῖς του εἶχαν ἐκεῖ προσωρινὴ διαμονὴ γιὰ λόγους ἐπαγγελματικούς. Πέθανε στὴν Ἀθήνα τὸ 1980. Ἡ καταγωγὴ τοῦ πατέρα του Ἠλία ἦταν ἀπὸ τὴν Ἄνδρο καὶ τῆς μητέρας του Ἐλένης ἀπὸ τὴν Κύπρο. Τὰ σχολικὰ του χρόνια τὰ πέρασε στὴν Κάρυστο καὶ τὴν Χαλκίδα. Ὁ πατέρας του, ἐμπειρικός μηχανικός καὶ δεξιότηχης τῆς ξυλουργικῆς, ἔχτισε, κοντὰ στὰ ἄλλα, τὰ σχολεῖα τῆς Καρύστου, δωρεὰ Κότσικα, καὶ τὸ μέγαρο –τοῦ ἴδιου δωρητῆ– στὴν παραλία τῆς Χαλκίδας, ποὺ σήμερα ἀνακαινισμένο ἀποτελεῖ τὸ Δημαρχεῖο τῆς.

Τὰ ἀδελφία τοῦ Κώστα Μπίρη, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν μεγαλύτερο Δημήτρη (1889-1969), ὑπῆρξαν ἐπίσης τεχνικοί. Ὁ Γιώργος (1903-1982), πολιτικός μηχανικός διπλωματοῦχος τοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου, διακρίθηκε ὡς κατασκευαστής, ιδιαίτερα τῶν προσφυγικῶν κατοικιῶν καὶ ἄλλων σημαντικῶν κτιριακῶν ἔργων, καὶ ὁ Κυπριανὸς (1907-1990), ἀρχιτέκτων ἐπίσης τοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου, ὑπῆρξε δημιουργὸς πολλῶν εἰδικῶν συγκροτημάτων, κυρίως νοσοκομειακῶν, καὶ ἐπὶ πλέον θήτευσε ὡς τακτικὸς καθηγητῆς τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Ἀρχιτεκτόνων ἐπὶ 20 σχεδὸν ἔτη.

Τὸ 1917 ὁ Κώστας Μπίρης ἦταν ἀνάμεσα στοὺς 17 πρώτους σπουδαστὲς τῆς νεοϊδρυμένης τότε –ἀπὸ τὸν Ἐλευθέριο Βενιζέλιο καὶ τὸν Ἀλέξανδρο Παπαναστασίου– Ἀρχιτεκτονικῆς Σχολῆς τοῦ Πολυτεχνείου μὲ καθηγητὲς τοὺς Ἐρνέστο Ἐμπράρ, Ἀλέξανδρο Νικολοῦδη, Ἀναστάσιο Ὁρλάνδο κ.ἄ. Μάλιστα ὁ Ἐμπράρ τὸν προσέλαβε βοηθὸ του ὅταν –μὲ ἐντολὴ τῆς κυβερνήσεως Βενιζέλου– ἀνέλαβε νὰ σχεδιάσει τὸν ἱστορικὸ πυρήνα τῆς Θεσσαλονίκης, ποὺ κατεστράφη μετὰ τὴν φοβερὴ πυρκαγιὰ τοῦ 1917.

Κοντὰ στὸν Ἐμπράρ –μὲ τὸν ὁποῖο ἐργάστηκε καὶ μετὰ τὸ 1919 στὴν ἐπιτροπὴ Σχεδίου τῆς Ἀθήνας– ὁ Κώστας Μπίρης ἀπέκτησε τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὴν πολεοδομία καὶ ἐνστερνίστηκε τὴν ρεαλιστικὴ νοοτροπία τοῦ δασκάλου του, ὅσον ἀφορᾷ τὸν χειρισμὸ τῶν θεμάτων τοῦ σχεδιασμοῦ. Ὅμως, τὸ 1921 ἀναγκάστηκε νὰ φύγει γιὰ τὸ Μικρασιατικὸ μέτωπο, ἀπ' ὅπου ἐπέστρεψε μετὰ τὴν καταστροφὴ τοῦ '22, μετέχοντας μάλιστα ἐνεργᾶ στὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα τοῦ Νικολάου Πλαστήρα. Τὸ 1925 καὶ ἐπὶ δημορχίας Σπύρου Πάτση διορίστηκε Τμηματάρχης Σχεδίου Πόλεως, προήχθη δὲ ἀργότερα ὡς Διευθυντῆς καὶ τῶν Τεχνικῶν Ὑπηρεσιῶν τοῦ Δήμου Ἀθηναίων, θέση ποὺ διατήρησε ἐπὶ 40 συνεχῆ ἔτη, ἕως τὸ 1965.

Ὁ Κώστας Μπίρης ὀργάνωσε ἐκ τοῦ μηδενὸς σχεδὸν τὸ πολεοδομικὸ γραφεῖο τοῦ Δήμου καὶ ἐργάστηκε ἐντατικά, προκειμένου νὰ περιορίσει ὅσο τὸ δυνατόν τὶς ἀνεξέλεγκτες καταστάσεις στὴν οἰκοδόμησι τῆς πόλης, ἢ ὁποῖα οὐσιαστικὰ στερεῖτο ἐνὸς ὀργανωμένου –σὲ συνολικὴ βάση– πολεοδομικοῦ σχεδίου. Τὸ πρόβλημα τῆς πόλεως ἐπέτεινε ἢ ἀνάγκη στεγάσεως –ὑπὸ δραματικὲς τότε συνθήκες– τῶν ἑκατοντάδων χιλιάδων προσφύγων ποὺ συνέρρευσαν στὴν πρωτεύουσα. Μέσα ἀπὸ τὴν ὑπηρεσιακὴ του ιδιότητα, καθὼς καὶ μὲ τὴν ἀρθρογραφία του, ὁ Κώστας Μπίρης προσπάθησε νὰ ἀποτρέψει τὴν ἀλόγιστη ἀνάπτυξη τῶν αὐθαίρετων ιδιωτικῶν οἰκισμῶν (Κυπριάδης, Χολαργός, Καρέας, Ἡλιούπολη, Ζωγράφος, κ.λπ.), οἱ ὁποῖοι δημιουργήθηκαν μὲ κριτήρια καθαρὰ κερδοσκοπικά, ὑπὸ τὴν ἀδιαφορία, ἂν ὄχι καὶ τὴν ἐνθαρρυντικὴ ἐνίστε στάση τῆς προϊσταμένης τότε κρατικῆς ὑπηρεσίας τῆς Πολεοδομίας τοῦ Ὑπουργείου Συγκοινωνιῶν.

Τὸ 1927 ὁ Κώστας Μπίρης ἔκανε ἕνα ἐκπαιδευτικὸ ταξίδι στὸ Παρίσι μελετώντας τὴν ὀργάνωση τῆς «Νομαρχίας τοῦ Σηκουάνα». Τὸ ἐπόμενο ἔτος, ἀσχολούμενος μὲ κλιμάκιο τοῦ Δήμου στὴν περιθάλψη τῶν προσφύγων, προσεβλήθη ἀπὸ τὴν ἐπιδημικὴ νόσο τοῦ δαγγείου πυρετοῦ, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ὑποστῆι μόνιμη παράλυση τῶν κάτω ἄκρων. Παρὰ τὸ σοβαρὸ ἀτύχημά του διατήρησε τὴν ὑπηρεσιακὴ του θέση στὸν Δήμο, ὅπου ἤδη εἶχε ὀλοκληρώσει τὴν γενικὴ τοπογράφηση τῆς Ἀθήνας σὲ κλίμακα 1:500. Ἀκολούθως μελέτησε καὶ κατόρθωσε νὰ ἐπιβάλλει –κατὰ τὴν δεκαετία τοῦ '30 καὶ τὴν πρώτη μεταπολεμικὴ περίοδο– οὐσιαστικὲς ρυθμίσεις τοῦ σχεδίου πόλεως, ὅπως: τὴν ὀδικὴ ὀργάνωση τῆς βόρειας Ἀθήνας, μὲ τὴν ρυμοτομία τῶν Ἄνω Πατησίων, τὴν χάραξη τῆς ὁδοῦ Γαλατσίου καὶ τῶν ὁδῶν Βικέλα, Νιρβάνα, Κανταντζόγλου, Καλλάρη, Σαρανταπόρου κ.λπ., καθὼς καὶ τοῦ ἄξονα τῆς Βεΐκου, ἀπὸ τὴν Ὀμορφὴ Ἐκκλησία ἕως τὴν Κυψέλη, διὰ μέσου τῆς ὁδοῦ Πάρνηθος. Πρὸς

τὰ Τουρκοβούνια χάραξε τὴν ὁδὸ Πανόρμου, ἐνῶ στὴν Κυψέλη ἀνέδειξε –ἀπὸ μιὰν ἄμορφη ρεματιά– τὴν Φωκίωνος Νέγρη. Πρὸς τὶς δυτικὰς καὶ νότιες συνοικίες, οἱ ὁδικοὶ ἄξονες Δυρραχίου-Κωνσταντινουπόλεως, Λένορμαν, Πολυκάρπου, Καφαντάρη, Λαγονμιτζῆ καὶ πρὸς τὸ Στάδιο ἢ Β. Κωνσταντίνου –διὰ τῆς καλύψεως τοῦ Ἰλισσοῦ– καὶ ὁ νευραλγικὸς κόμβος πρὸς τὶς λεωφόρους Ἀμαλίας καὶ Συγγροῦ ἀποτελέσαν ἔργα τῶν ἐπίπονων προσπαθειῶν του. Τὰ τελευταῖα αὐτὰ μελέτησε ὡς μέλος τῆς Πολεοδομικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Διοικήσεως Πρωτευούσης, τὸ 1939.

Τὸ 1946 ὁ Κώστας Μπίρης δημοσίευσε μιὰ συνολικὴ ἀναθεώρηση τοῦ πολεοδομικοῦ, μὲ τὸ «Σχέδιον Ἀνασυγκροτήσεως τῆς Πρωτευούσης», ὅπου οἱ τολμηρὰς προτάσεις του –ἰδιαίτερα τὸ μέγα Ἔλσος διὰ μέσου τῶν ἀρχαιολογικῶν χώρων– τὸν ἔκαναν γνωστὸ καὶ ἐκτὸς τῆς πατρίδας του. Καὶ αὐτὴ ἡ πρωτοποριακὴ του ἰδέα, ποὺ ἐπέλυε συνολικὰ τὸ θέμα πρασίνου καὶ τῶν χώρων κυκλοφορίας, παρέμεινε ἀνεφάρμοστη. Ἀπὸ τὴν ἄλλη ὅμως πλευρὰ εἶδε νὰ πραγματοποιεῖται μιὰ διαδικαστικὴ πρότασί του γιὰ τὴν καταβολὴ ἀποζημιώσεων γιὰ κοινόχρηστες ἐκτάσεις, μὲ τὸν Νόμο 3033 τοῦ 1954. Ἐξ ἄλλου ὁ ἀπροκάλυπτος ἀγώνας του, ὑπηρεσιακὸς καὶ δημοσιογραφικὸς, εἶχε ἀποτελέσματα ὡς πρὸς τὴν διαφύλαξη ἐλεύθερων χώρων καὶ πλατειῶν, ἐπίσης καὶ τὴν ρύθμιση τῶν ὑψῶν στὴν περὶ τὴν Ἀκρόπολη περιοχὴ, ἐνῶ συνέβαλε στὸ νὰ ἀνασταλοῦν κάποιες ὀργανωμένες ἀπόπειρες γιὰ τὴν οἰκιστικὴ ἀξιοποίηση τῆς Πλάκας. Ἐπίσης ἦταν ἐκεῖνος ποὺ ὑπέδειξε τὴν τοποθέτηση τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου στὴ θέση ἀπ' ὅπου εἶχε γίνει ἡ ἐκκίνηση τῶν νικηφόρων συνταγμάτων τοῦ 1912-13.

Ἡ δραστηριότητα τοῦ Κώστα Μπίρη, ὡς ἀγωνιστῆ τῆς καθημερινῆς πρακτικῆς τοῦ πολεοδομικοῦ σχεδιασμοῦ, ἀπεκάλυπτε ἕνα μέρος μόνο τῆς ἀνήσυχης προσωπικότητάς του. Διότι ἡ ἀγάπη του πρὸς τὴν Ἀθῆνα καὶ τὸν πολιτισμὸ τῆς ἦταν ριζωμένη σὲ ἕναν κόσμον περισσότερο συναισθηματικὸ, ποὺ ἐμφορεῖτο ἀπὸ μιὰ ἔμφυτη, ὀξεῖα παρατηρητικότητα καὶ κριτικὴ ἰκανότητα –ἀπαραίτητα δηλαδὴ

στοιχεῖα τῆς συνθετικῆς φαντασίας τοῦ γνήσιου ἐρευνητῆ. Ὁ δάσκαλος καὶ φίλος του Δ.Γ. Καμπούρογλου, τὸν ἐμύησε στοὺς δρόμους τῆς ἀναζήτησης τῶν τεκμηρίων τοῦ παρελθόντος, στοὺς ἱστορικοὺς καὶ λαογραφικοὺς ὁρίζοντες τοῦ Ἀττικοῦ χώρου. Ὅμως ὁ ἴδιος ξεπέρασε τὴν ἀνάλαφρη ἀθηναιογραφία τοῦ Καμπούρογλου γιὰ νὰ ἐπιδοθεῖ σὲ μία γόνιμη κριτικὴ ἀντιπαράθεση μὲ τὸ ἀντικείμενο τῆς ἐρευνᾶς του, πὸν γρήγορα τὸν ὀδήγησε –μέσα ἀπὸ ἰδιόρρυθμους μεθοδολογικοὺς βηματισμούς– σὲ σημαντικότερες καὶ πρωτοπόρες ἱστορικὲς ἀνακαλύψεις. Ἔφησε ἔτσι κληρονομιά 20 περίπου βιβλία καὶ περισσότερα ἀπὸ 800 ἄρθρα καὶ δημοσιεύματα. Ὁ ἴδιος τὰ χῶριζε σὲ Ἀθηναϊκὰ καὶ Ἱστορικά-Ἡθογραφικά.

Α. Ἔργα Ἀθηναϊκά: «Τὰ πρῶτα σχέδια τῶν Ἀθηνῶν, ἱστορία καὶ ἀνάλυσίς των», 1933. «Ἀθηναϊκαὶ Μελέται», τεύχη τρία, 1938-1940. «Αἱ ἐκκλησίαι τῶν Παλαιῶν Ἀθηνῶν», 1940. «Τοπωνυμικὰ τῶν Ἀθηνῶν», 1945. «Σχέδιον Ἀνασυγκροτήσεως τῆς Πρωτευούσης», 1946. «Ἱστορία τοῦ Ἐθνικοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου», 1957. «Γιὰ τὴν σύγχρονη Ἀθήνα. Μελέτες καὶ Ἀγῶνες», μέρη δύο, 1958. «Τὰ Ἀττικὰ τοῦ Ἐβλιᾶ Τσελεμπῆ. Αἱ Ἀθήναι καὶ τὰ περὶχωρὰ των κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα», 1959. «Σταμάτιος Κλεάνθης», 1959. «Αἱ ψευδαναστηλώσεις τῶν Μνημείων μας», 1960, ἀνάτυπο ἀπὸ τὸν τόμο ΑΔ' τῆς «Νέας Ἑστίας». «Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς ἀναστηλώσεως τοῦ Ναοῦ τῶν Ἀγίων Ἀσωμάτων», 1960, ἀνάτυπο ἀπὸ τὸν τόμο ΛΑ' τῆς «Θεολογίας». «Ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ Ἀποστόλου Παύλου», 1960, ἀνάτυπο ἀπὸ τὸν τόμο ΛΑ' τῆς «Θεολογίας». «Ἡ Πρωτεύουσα θῦμα πολεοδομικοῦ ἐμπαιγμοῦ», 1961, ἀνάτυπο ἀπὸ τὴν «Οἰκοδομικὴ Πολεοδομία καὶ Τέχνη». «Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐν Ἀθήναις», 1962. «Αἱ Τοπωνυμιαὶ τῆς πόλεως καὶ τῶν περὶχωρῶν τῶν Ἀθηνῶν», 1971.

Β. Ἔργα Ἱστορικά-Ἡθογραφικά: «Οἱ Γύφτοι – ἱστορικὴ καὶ ἐθνολογικὴ μελέτη», 1942. «Ἡ Βαβυλωνία τοῦ Δ.Κ. Βυζαντίου», 1948. «Ὁ Καραγκιόζης – Ἑλληνικὸ Λαϊκὸ Θέατρο», 1952. «Οἱ Τσιγγάνοι (Ρῶμ καὶ Γύφτοι) – Ἐθνογραφία καὶ Ἱστορία», 1954. «Ἀρβανίτες, οἱ Δωριεῖς τοῦ Νεώτερου Ἑλληνισμοῦ – Ἱστορία τῶν Ἑλλήνων Ἀρβανιτῶν», 1960. «Ἑλληνικὸς ὁ Καραγκιόζης – Γέννημα τῶν Ἀρχαίων Μυστηρίων», 1963.

Ἐπίσης, μαζὶ μὲ τὸν ἀδελφὸ του Κυπριανό, συνέγραψε τὴν «Ξυλεία καὶ ξυλουργικὴ» (1935), ἕναν πολύτιμο ὁδηγὸ γιὰ τοὺς τεχνίτες τοῦ ἐπίπλου καὶ τῆς οἰκοδομῆς.

Πάντως, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἠθογραφικὴ καὶ ἱστορικὴ του πραγματεία –τῆς ὁποίας κορυφαῖο ἔργο εἶναι οἱ «Ἀρβανίτες»–, ὁ Κώστας Μπίρης θεωρεῖται ὁ θεμελιωτὴς τῆς τεκμηριώσεως τῆς πολεοδομικῆς ἐξελίξεως τῆς πρωτεύουσας, καθὼς καὶ ὁ ἐμπνευστὴς τῆς ἀξιολογήσεως καὶ κριτικῆς θεωρήσεως τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ ἀθηναϊκοῦ κλασικισμοῦ. Στὶς «Ἀθηναϊκὲς μελέτες» τὸν κατέγραψε τὰ σπουδαιότερα κτίρια τῆς περιόδου, ἐνῶ ὀργάνωσε –μαζὶ μὲ τὸν Η. Johannes– μία σχετικὴ Ἐκθεση τὸ 1938, τῆς ὁποίας τὸ λεύκωμα (μὲ φωτογραφίες καὶ ἀποτυπώσεις) ἀποτελεῖ σήμερα ἀνεκτίμητη μαρτυρία γιὰ τὸ ἀστικὸ κτίριο τοῦ 19ου αἰῶνα. Παρὰ τὶς ἐκκλήσεις του γιὰ τὴν διατήρηση αὐτῶν τῶν μοναδικῶν δειγμάτων τοῦ ἀθηναϊκοῦ πολιτισμοῦ, ἢ κατεδάφιση τοῦ Δημοτικοῦ Θεάτρου (1939) καὶ ἄλλων μνημείων ἀργότερα τὸν ἔκανε νὰ ἐκφράζεται γιὰ τὴν γενιά του μὲ θλίψη καὶ ἀπορία: «Ἄλλαξαν ὅμως πολὺ οἱ καιροί. Οἱ ἀναστατώσεις πὸν ἔμεῖς καὶ ὅλος ὁ κόσμος περᾶσαμε ἐπόμενο ἦταν νὰ φέρουν γοργὴ καὶ ἀπότομη ἀλλαγὴ στὴ ζωὴ μας. Ἐνα ὅμως εἶναι λυπηρὸ γιὰ τὸν τόπο μας καὶ ἀδικαιολόγητο γιὰ τοὺς ἀνθρώπους του: Πῶς ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ ἰδεαλισμοῦ τῆς προηγούμενης γενεᾶς ἐπέσαμε τόσο χαμηλά, σὲ τέτοιον ἀδηφάγο ὕλισμό. Πῶς τὸ κοινωνικὸ αἶσθημα πὸν εἶχε κτίσει τὴν Ἀθήνα τοῦ 1900 χάθηκε ἔτσι ἀπότομα καὶ ὀλοκληρωτικὰ καὶ κατήντησεν ἡ πόλις αὐτὴ καὶ τὰ μνημεῖα τῆς τιμᾶριό τῆς κυριαρχίας τοῦ ἀτόμου»*.

Μάνος Γ. Μπίρης
Ἀθήνα 1995

* «Μιλοῦν τὰ κτίρια...», ἐφημ. «Καθημερινή», 16 Δεκεμβρίου 1949.

Σημειώνουμε ἀκόμα ὅτι στο Μουσεῖο Μπενάκη ὑπάρχει ἡ «Συλλογὴ Κώστα Μπίρη» που περιλαμβάνει 56 χάρτες τῶν Αθηνῶν, κατόψεις καὶ σχέδια ἀθηναϊκῶν κτισμάτων. Δείτε https://www.benaki.org/index.php?option=com_collections&view=collection&id=75&Itemid=558&lang=en&Itemid=513&lang=el